

MÍSTA KONCENTRACE VELKÉHO POČTU OSOB Z HLEDISKA JEJICH BEZPEČNOSTI ANEB KONCEPT „CROWDED PLACES“ A JEHO PRAKTICKÉ VYUŽITÍ

PLACES OF MASS GATHERING IN TERMS OF THEIR SAFETY AKA THE CONCEPT „CROWDED PLACES“ AND ITS PRACTICAL USE

Pavel KRČÍLEK
krcilekp@praha11.cz

Došlo 2. 3. 2012, upraveno 14. 5. 2012, přijato 21. 5. 2012.

Dostupné na http://www.population-protection.eu/attachments/041_vol4n2_krcilek.pdf.

Abstract

The central topic of the present study is the issue of crowded places (places of mass gathering), as a relatively vulnerable places (hot-spots) in many of the modern agglomerations, that may attract, for example, the attention of terrorist. The author's approach aims to transfer and subsequent application of foreign concepts (mostly from the United Kingdom) in the Czech Republic.

Keywords

Crowded places, places of mass gathering, security, terrorism, vulnerability.

Úvodem

Crowded places – tedy stručně řečeno místa koncentrace velkého počtu osob (přeplněná místa), představují v současné době rozvoje nových forem terorismu jednu z nejdůležitějších bezpečnostních výzev. Z hlediska protiteroristických opatření ve vztahu k celé řadě možných míst a vhodných lokalit, které mohou být vyhodnoceny jako potenciální cíl teroristického útoku, představuje zajištění ochrany a bezpečnosti všech přítomných osob shromážděných na těchto místech klíčové hledisko prováděných bezpečnostních opatření. Proveditelnost útoku je zde patrná hned v několika rovinách, ať už z pohledu velkého počtu zde se pohybujících osob, tak přístupu, otevřenosti a snadné dostupnosti řady těchto míst.

V současné době představuje zajištění bezpečnosti těchto přeplněných míst jednu z nejproblematictějších bezpečnostních výzev současnosti, které se ve větší míře věnuje zejména ministerstvo vnitra Velké Británie a z části i vládní a bezpečnostní složky Austrálie. Problematika zabezpečení měkkých cílů a jejich ochrany zejména z pohledu terorismu je však stále velmi aktuální, nadčasová a ukrývá v sobě řadu bezpečnostních konsekvencí.

V Evropě je tento koncept zatím bohužel poněkud potlačen. Důležitost této výzvy však dokreslují i události nedávných měsíců (ať už jde o útoky A. Breivika v Norsku (lessons learned), vánoční trhy v belgickém Lutychu či útoky na obchodní řetězec IKEA), které mají přesah až na území České republiky. Nezanedbatelným faktem jsou i třetí plochy společné bezpečnostní architektury týkající se jak soft, tak hard cílů.

Crowded places – koncept a jeho důležitost

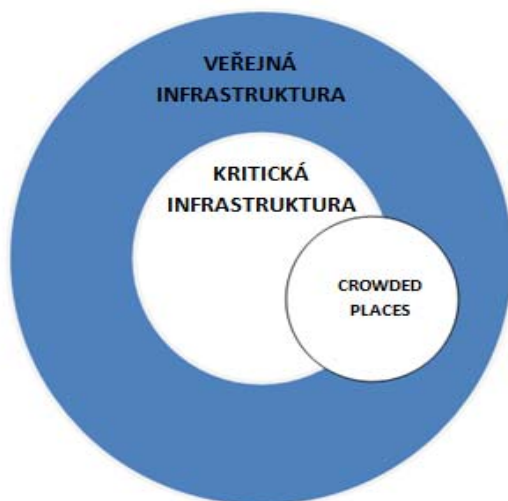
Význam dané problematiky pro Českou republiku potvrzuje i zařazení do jednoho ze zásadních stavebních pilířů vládní "*Strategie boje proti terorismu 2010 - 2012*"¹ schválené v roce 2010 a též důraz v rámci „*Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020*“².

Při snaze začlenit koncept *crowded places* do širšího metodologického rámce se setkáme se dvěma základními pojmy, a to jak v podobě veřejné, tak kritické infrastruktury. Pod pojmem infrastruktury obecně chápeme „*soustavy vzájemně závislých sítí a systémů zahrnující identifikovatelná průmyslová odvětví, instituce a distribuční schopnosti, které fungují ve vzájemné spolupráci a součinnosti za účelem výroby a distribuce plynulého toku nezbytného zboží a služeb*“³.

Problematika kritické infrastruktury nabývá na své důležitosti i v souvislosti s novelizací krizového zákona č. 240/2000 Sb., kdy bylo potřeba zapracovat do českého právního řádu směrnici Rady Evropské unie zabývající se určováním a označováním evropských kritických infrastruktur a též nezbytnost zohlednit otázky zvláštní úpravy problematiky kritické infrastruktury na úrovni národní.

Kritickou infrastrukturu můžeme na základě terminologického slovníku ministerstva vnitra vymezit jako „*výrobní a nevýrobní systémy a služby, jejichž nefunkčnost by měla závažný dopad na bezpečnost státu, ekonomiku, veřejnou správu a zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva*“. Oproti tomu v případě pojmu veřejné infrastruktury lze vycházet ze stanovené definice Národní výzkumné rady (ve Spojených státech amerických)⁴, která uvádí, že „*veřejná infrastruktura se vztahuje jak ke specifickým funkcím – dálnice, ulice, silnice a mosty; hromadná doprava, letiště a letecká síť; vodárny a vodní zdroje; čistírný odpadních vod; zpracování komunálního odpadu; výroba a přenos elektrické energie; telekomunikace a zpracování nebezpečného odpadu – tak i ke složeným polyfunkčním systémům*“⁵.

O *crowded places* pak můžeme v tomto kontextu hovořit jako o specifickém prvku kritické infrastruktury, a jak názorně ukazuje následující graf, též o „*zbytkové kategorii*“ infrastruktury veřejné.

Graf 1
Vymezení pojmu crowded places z hlediska infrastruktury

Zdroj: autor

O důležitosti konceptu *crowded places* s důrazem na jeho specifickou roli a přesah do jednotlivých prvků infrastruktury mluví hned několik faktorů v podobě nejen řady pokusů, ale bohužel i dokonaných útoků na mnohá veřejná místa, prostranství či dopravní a letecké sítě. Jako varování stačí zmínit například jen několik málo případů, týkajících se posledních deseti let, kdy lze zaznamenat dosti značný nárůst nové podoby terorismu 21. století a útoků na měkké cíle.

Již v prosinci 2000 lze zaznamenat případ chystaného útoku skupiny teroristů na štrasburskou katedrálu pomocí exploze vaříčů naplněných trhavinami v místech pravidelných vánočních trhů.⁶ Dokonaným činem o čtyři roky později byla série koordinovaných teroristických bombových útoků na příměstské vlaky v Madridu v březnu 2004.⁷ V červenci 2005 došlo v Londýně k obdobnému teroristickému útoku na městskou hromadnou dopravu s bilancí více jak pěti desítek obětí a 700 raněných. Ani ne dva týdny po tomto hrozivém útoku byly v metru nalezeny další nevybuchlé bomby a jen chyba při výrobě těchto výbušných zařízení zabránila dalšímu krveprolití. Vlaková doprava se dostala do hledáčku teroristů i v červenci roku 2006, kdy objevila německá policie kufříky se silnými náložemi na pravidelných vlakových linkách z Kolína nad Rýnem. Konstrukční chyba a nefunkční systém byly opět tím jediným, co zabránilo dalšímu neštěstí. Evakuace Eiffelovy věže v září 2010 či zvýšení ochrany veřejných míst v Londýně a Berlíně na základě odhalených plánů útoků jsou jen dalšími projevy dokreslujícími zvyšující se trend zájmu teroristů o měkké cíle v podobě míst

s vysokou koncentrací osob. Sebevražedný útok na letiště Domodedovo, útoky v Norsku a Belgii jsou jen dalším potvrzením toho, že jsou crowded places stále velmi atraktivním cílem a bezpečnostním konceptem, který si zaslouží komplexní přístup.

Crowded places – moderní typologie

Otázky spojené se zajištěním bezpečnosti míst, kde dochází ke koncentraci vysokého počtu osob, tedy *crowded places*⁸, představují na jedné straně nejen velmi široké pole působnosti řady zainteresovaných subjektů, ale též na straně druhé naléhavou bezpečnostní výzvu, která nabývá během několika posledních let na své důležitosti.

V souvislosti se samotným konceptem *crowded places* se nabízí hned několik základních definic, které mají společný základ, založený na konkrétním a skutečném riziku a nikoliv pouze na nepodložených domněnkách či predikovaných hrozbách. Pro účely tohoto textu proto budeme vycházet z následujícího definičního vymezení *crowded places* jako: „**otevřených prostranství nebo uzavřených prostor či prostředí, na která má veřejnost volný přístup a která mohou být vzhledem ke své hustotě a koncentraci lidí zde se pohybujících označena za potenciálně vhodný cíl teroristů.**“⁹

Atraktivitu těchto míst a jejich vysokou rizikovitost zvyšuje předpoklad snadného přístupu, problematického zajištění důkladné bezpečnostní ochrany a v případě úspěšného útoku též záruky velkého počtu obětí s velkým mediálním ohlasem a značnými politickými dopady. Crowded places mohou z hlediska zvýšeného rizika teroristického útoku zahrnovat velmi široké spektrum řady veřejných a společensky významných míst, která často nejsou kapacitně nijak limitována. *Může se tak jednat například o:*

- bary, noční kluby, diskotéky, restaurace a hotely,
- parky a náměstí, turistické památky a zajímavosti, muzea, galerie,
- nákupní centra, tržiště a obchodní komplexy,
- shromáždění, průvody, demonstrace,
- sportovní haly a stadiony,
- kina, divadla, koncertní sály, komerční a zábavní centra,
- významné dopravní uzly, vlaková a autobusová nádraží, letištní terminály,
- nemocnice, polikliniky a další zdravotnická zařízení,
- školská zařízení, koleje, menzy, knihovny,
- církevní památky a místa určená k uctívání.

Obecně řečeno lze za crowded places považovat místa jak z hlediska počtu jejich návštěvníků (v rozmezí od několika set lidí v kostele nebo na menším koncertě, až po několik stovek tisíc na festivalech nebo sportovních akcích), tak z hlediska jejich hustoty (založené na těsné blízkosti významného počtu lidí)¹⁰. S ohledem na proměnlivé počty lidí v konkrétní danou dobu či ročním období, se

tak nemusí jednat o „přeplněnost“ těchto míst za všech okolností a intenzita návštěvníků se může měnit v průběhu celého dne či určitého sledovaného období.

Z výše uvedeného můžeme vyvodit rozčlenění crowded places do dvou základních kategorií, a to místa trvalého nebo dočasného shromáždění.

Místa trvalých shromáždění zahrnují:

- venkovní prostory (stadiony, dostihová závodiště, sportovní komplexy),
- vnitřní prostory (metro, arény, divadla, koncertní sály, výstavní, kongresová a nákupní centra, noční kluby).

Místa dočasných shromáždění v podobě venkovních akcí, ať už na veřejném nebo soukromém prostranství, zahrnují:

- dočasné placené akce (festivally, exhibice, výroční setkání),
- dočasné akce s volným vstupem (průvody, silniční závody, výstavní akce).

Obdobně jako na *crowded places* lze pohlížet i na ikonické budovy, vládní a vojenské stavby, infrastrukturu sítí a místa s nimi související. Zde se však již dostáváme spíše do oblasti tzv. *hard targets*.¹¹

Dosavadní přístupy států v oblasti ochrany crowded places

Jak již bylo uvedeno výše, představuje problematika snižování možné zranitelnosti měkkých cílů v podobě crowded places oblast bližšího zájmu řady států, bezpečnostních organizací i mezinárodních institucí.

Z pohledu preventivních opatření a proaktivního přístupu k bezpečnosti nemůže být v tomto ohledu Česká republika výjimkou. Na toto téma již proběhla nejedna diskuze či návštěva zahraniční delegace. V případě České republiky se však spíše jedná o uplatnění a vytvoření „systému kontrol a metodické pomoci v oblasti ochrany obyvatelstva u multifunkčních shromažďovacích prostor, hypermarketů, obchodních center a dalších staveb s dočasnou nebo trvalou vysokou koncentrací osob“ v rámci havarijní a krizové připravenosti¹².

Pokud se však podíváme na koncept crowded places poněkud blíže a detailněji, zjistíme, že zatím nejdále je v tomto ohledu pravděpodobně Austrálie, Spojené království či další evropské státy, jako je Francie a Německo. Celé problematice však dominuje stále na prvním místě Velká Británie, která vyvinula ve vztahu ke snížení zranitelnosti teroristických útoků na přeplněná a hojně navštěvovaná místa strategický rámec několika zásadních dokumentů v podobě tzv. *britské iniciativy*.

V prvé řadě je tak potřeba jmenovat ucelenou řadu dokumentů a směrnic britského ministerstva vnitra, týkajících se projektování protiteroristických opatření v zastavěném prostředí.

Jedná se o následující tři dokumenty obsahující návody zaměřené na snížení zranitelnosti přeplněných míst, které jsou určeny primárně pro místní úřady, policii, majitele a provozovatele obchodů nebo např. projektanty a architektky:

- *Working together to protect crowded places* (Spolupráce při ochraně míst

koncentrace velkého počtu osob)

- *Crowded places: The planning system and counterterrorism* (Místa koncentrace velkého počtu osob: systém plánování a protiterorismus)
- *Protecting crowded places: Design and technical issues* (Ochrana míst koncentrace velkého počtu osob: návrh a technické otázky)

S těmito dokumenty je velmi úzce provázána činnost Národního protiteroristického bezpečnostního úřadu (NaCTSO)¹³ v součinnosti s Centrem pro ochranu národní infrastruktury (CPNI)¹⁴ či Královským institutem britských architektů pro projektování opatření proti terorismu (RIBA)¹⁵.

Výše uvedenou trojici dokumentů doplňuje další trojlístek neméně důležitých studií:

- *Crowded Places: A response to the consultation* (Místa koncentrace velkého počtu osob: Reakce a konzultace)
- *Crowded Places: Equality Impact Assessment of Guidance and Response to Recommendations* (Místa koncentrace velkého počtu osob: posouzení dopadů a reakce na doporučení)
- *Crowded places: Impact assessment*. (Místa koncentrace velkého počtu osob: Posouzení dopadů)

Za zmínku jistě stojí též dokument Královského institutu architektů (*RIBA guidance on designing for counter-terrorism – RIBA pokyny a návrhy v boji proti terorismu*), věnující se projektování protiteroristických opatření. Vše uzavírá komplexní materiál jednotlivých bezpečnostních doporučení pro již konkrétní skupiny vybraných subjektů (*Counter Terrorism Protective Security Advice – Protiteroristická ochranná bezpečnostní doporučení*).¹⁶

Proč právě crowded places?

Odpověď na výše položenou otázku, proč jsou právě crowded places vhodná jako potenciální cíl teroristů či jiných útočníků, vychází z obecné charakteristiky těchto míst s důrazem na téměř neustálý pohyb velkého množství lidí, což zvyšuje atraktivnost daného cíle pro nezávislé a samostatně operující jedince či členy teroristických skupin. „*Kromě atraktivnosti z hlediska publicity je při výběru cíle zvažována úroveň jeho obrany i možnosti ústupu po útoku. Čím je obrana a ochrana slabší, tím větší je pravděpodobnost napadení*“¹⁷.

Crowded places v sobě spojují hned několik atributů, které jsou z pohledu teroristů při výběru cílů zcela zásadní: atraktivnost, snadná přístupnost a dosažitelnost těchto míst (soft targets) oproti dobře střeženým, chráněným a velmi hlídaným vojenským, hospodářským a politickým cílům (hard targets). Právě výše uvedené důvody spojené s obtížnými možnostmi zajištění komplexní ochrany jsou jednou z odpovědí, proč jsou měkké cíle v podobě míst koncentrace velkého počtu osob stále častěji v hledáčku teroristů a dalších útočníků či jinak psychicky narušených jedinců. Plážové bary na Bali, hotely a restaurace v Egyptě či přeplněné vlaky v Madridu jen dokreslují dopady těchto útoků na počty civilních

obětí a psychické konsekvence, které se týkají velmi širokého okruhu fyzicky nezraněných osob, jejichž počet několikanásobně převyšuje počty skutečných obětí. „*Násilí používané teroristy není důsledkem okolností, ale jeho použití je vykalkulováno tak, aby vyvolalo pocit strachu a ohrožení u co nejširšího okruhu lidí. Na pozadí následné hromadné společenské tenze, frustrace a deprivace jsou pak realizovány psychologické operace a manipulace, jejichž účelem je dosažení cílů, které obvykle nejsou otevřeně prezentovány*“¹⁸. Média a jejich role působí v těchto případech jako akcelerant a představují synergický efekt těchto teroristických vzkazů.

Bezpečnostní kontext a principy přístupu k problematice crowded places

Identifikace konkrétních míst, kde dochází k velké koncentraci lidí a mohou být vystavena zvýšenému riziku spáchání teroristického činu, by měla být vnímána a analyzována s ohledem na celkový bezpečnostní kontext. Místa koncentrace velkého počtu osob jsou potenciálními cíli teroristického útoku zejména ve větších městech z důvodů splňujících následující kritéria:

- nabízejí příležitost k útoku, co se týče dostupnosti a zranitelnosti cíle;
- disponují vysokou symbolickou hodnotou;
- vyvolávají následky ve smyslu velkého počtu hromadných obětí, ekonomických dopadů včetně vyvolání pocitu strachu v širší společenské komunitě.

Koncentrace velkého počtu lidí na snadno dosažitelných místech v pravidelném nebo předvídatelném čase dává teroristům velmi dobrou příležitost zasadit přímý úder v podobě mnoha civilních obětí, ekonomických škod a šíření strachu mezi veřejností. Vysoce přeplněná místa mohou mít i určitou symbolickou hodnotu (např. mohou být symbolem západní kultury). Kromě toho každý takový útok proti těmto místům vyvolá okamžitou odezvu veškerých sdělovacích prostředků. Nedávný útok a výbuch na ruském letišti Domodědovo v Moskvě¹⁹ se okamžitě dostal do všech světových médií a vedl ke zvýšení ostrahy na tuzemských i mezinárodních letištích. Obdobné případy automaticky generuje každý útok, každý překažený pokus ze strany teroristů nebo pouze možná hrozba dalšího útoku, což dokresluje sílu všudypřítomné hrozby terorismu 21. století a vlivu světových médií při rozšiřování strachu do celé společnosti. Výše uvedené atributy a charakteristika předurčuje tyto místa k ochraně zvláštního stupně důležitosti.

Právě s ohledem na již zmíněnou atraktivitu vystupuje do popředí též potřeba specifického přístupu k tomuto bezpečnostnímu konceptu, kdy je zajištění bezpečnosti *crowded places* právě z těchto důvodů založeno na respektování následujících zásad:

- protiteroristická politika ochrany crowded places s důrazem na ochranu a bezpečí lidí,
- prevence teroristických útoků, připravenost bezpečnostních složek, odezva na

hrozbu a obnovu zasažených míst podporovaná na všech úrovních vládního řízení,

- odpovědnost za přijímání přiměřených bezpečnostních kroků a opatření ze strany majitelů, manažerů, organizátorů, provozovatelů i bezpečnostního personálu vedoucích k zajištění ochrany a bezpečnosti všech osob, které se v těchto místech pohybují,
- realizace opatření pro prevenci a připravenost v rámci ochrany proti terorismu podepřená zpravodajskými informacemi a adekvátním řízením rizik,
- bezpečnostní opatření připouštějící dynamickou povahu teroristických hrozeb a citlivost na změny v bezpečnostním prostředí crowded places,
- efektivní bezpečnostní výsledky v prostředí crowded places vyžadující spolupráci a koordinaci mezi všemi zúčastněnými partnery.

Další významný faktor v rámci konceptu *crowded places* představují postupy a navazující kroky určené pro aplikaci protiteroristických opatření do praxe. Vnitrostátní přístup se tak opírá o proaktivní obchodně-vládní partnerství. Tohoto partnerství může být dosaženo pouze prostřednictvím tří hlavních metod na základě spolupráce se zpravodajskými službami a procesem řízení rizik:

- **řízení sebehodnocení** – proces, v jehož rámci mají všichni vlastníci a provozovatelé *crowded places* povinnost zvážit možná rizika spáchání teroristického či jiného útoku z hlediska vlastních bezpečnostních postupů a plánování;²⁰
- **přístup shora dolů** – postup založený na sdílení informací a doporučení zpravodajských služeb poskytovaných vlastníkům a provozovatelům crowded places;
- **přístup zdola nahoru** – postup založený na poskytování odpovědí na dotazy vlastníků a provozovatelů, týkajících se možnosti ohrožení jejich provozu ze strany terorismu.

Crowded places – přiměřenost přijatých opatření

Při zvažování protiteroristických opatření jsou pro nás s ohledem na otázku bezpečnosti prioritní koncepty proporcionality (přiměřenosti), významnosti (důležitosti) a v neposlední řadě též efektivnosti (účinnosti).

Z tohoto pohledu je vždy třeba pečlivě zvažovat faktor přiměřenosti námi stanovených opatření. Na obranu proti možné teroristické hrozbě a ochranu vlastního majetku není třeba stavět pevnosti, ani instalovat a budovat rozsáhlé a drahé fyzické bariéry či další technická opatření. V současné době existuje mnoho způsobů, jak integrovat vhodná bezpečnostní opatření v rámci ochrany proti terorismu. Je přitom otázkou, co lze za daných okolností označit za přiměřenou reakci. Subjektivní vnímání toho, co lze ještě z hlediska přiměřenosti považovat za přijatelné, se mohou v případě různých majitelů a provozovatelů velice přeplněných míst v jednotlivých případech rozcházet. Pohled vládních subjektů by měl být však v těchto případech zcela zjevný.²¹

Aby mohla být správně zhodnocena přiměřenost naší reakce jakožto odezva v rámci možných bezpečnostních opatření, musí být v první řadě chápáno riziko ve své komplexnosti jak z pohledu aktiv (životy, majetek atd.), tak z hlediska vztahu k budově či konkrétnímu místu, jichž se bezpodmínečně dané opatření týká a kde má být realizováno.

Tento přístup vyžaduje zřejmý podíl všech klíčových zainteresovaných stran daného projektu – tedy jak od klienta, tak místního úřadu s ohledem na jasnou identifikaci veškerých problematických otázek. V souvislosti s tím, zda je či není pro nás riziko přijatelné, je potřeba též zohlednit faktory související s ochranou zdraví všech zaměstnanců a pracovníků, požární ochranou, bezpečností a ochranou zdraví při práci, krizovým plánováním v rámci nestandardních mimořádných událostí a dále též s bezpečným provozem používaných technologií včetně dalších inteligentních systémů, zajištěním pořádku a v neposlední řadě též s koordinací lidského faktoru v souvislosti s fungováním budovy²².

Zde se otevírá otázka spolupráce s protiteroristickými bezpečnostními poradci a dalšími bezpečnostními organizacemi. Ve Velké Británii představuje tento fungující systém provázanou strukturu poradců CTSA²³ pro otázky boje proti terorismu a snižování potenciálních rizik teroristických útoků. Se všemi zainteresovanými subjekty je potřeba jednat již v počátečních fázích celého projektu a klást důraz na stanovení potřebné míry nezbytných protiteroristických opatření, založených na specifických vlastnostech polohy objektu, charakteru projektu nebo samotné činnosti organizace.²⁴

S určením přiměřené reakce na možná rizika velmi úzce souvisí otázka reakce na jednotlivé úrovně tohoto rizika. Stanovení aktuální úrovně rizika vychází z matice rizika nastavené dle vládních bezpečnostních agentur nebo místních protiteroristických poradců. Britská vláda stejně tak jako vlády dalších převážně evropských zemí rozlišují několik základních kategorií rizika pro stanovení aktuální úrovně hrozby.

Vládní směrnice s ohledem na potřebná zmírňující opatření navíc primárně rozlišují mezi dvěma vyššími rizikovými kategoriemi (vysoká, středně vysoká) a dvěma nižšími kategoriemi (střední a nízká).

Pozornost musí být věnována i otázce projektových návrhů a opatření v městské a historické zástavbě. Každý architektonický projekt usiluje o vytvoření takového místa a prostředí, které bude příjemné, atraktivní a lidé ho budou rádi navštěvovat. Z charakteru jakési jedinečnosti každého projektu je potřeba ke každému místu přistupovat s důrazem na jeho specifčnost.

Zvažování úrovně přiměřené ochrany proti teroristickým útokům představuje výzvu nejen pro architekty a projektanty, ale též díky provázanosti s městskými ochrannými prvky též výzvu pro bezpečnostní experty v rámci aplikace možných protiteroristických opatření.

Řešení těchto úkolů vyžaduje i zohlednění následujících faktorů:

- Snaha zabránit přílišnému až přecitlivělému vnímání rizika může ve svém důsledku vést ke vzniku až příliš normovaných a standardizovaných míst. Z tohoto důvodu je důležité zachovat jedinečnost každého projektu a míst a vložit do něj pozitivní vlastnosti, které budou přitahovat návštěvníky. Pokud

budeme chtít přilákat a udržet návštěvníky těchto míst, která budou nejen bezpečná, ale též chráněná proti určitým typům teroristických útoků, bude to vždy vyžadovat a zahrnovat kombinaci řady přístupů s ohledem na místní podmínky a specifika. Výsledek může být kombinací opatření a bezpečnostních prvků, které mohou být neviditelně integrované do stávajícího obrazu celé budovy nebo ulice v podobě autobusové zastávky, sloupů lamp, laviček či stojanů na kola nebo též často v podobě některých účelově navrhovaných prvků, např. pouličního umění nebo účelové úpravy vzhledu okolí.

- Přítomnost takových fyzických opatření, která by zabránila útokům a proniknutí vozidel s nástražným výbušným systémem na námi chráněná místa nebo do jejich bezprostřední blízkosti, nemusí nutně bránit dostupnosti těchto míst chodcům nebo narušovat jejich přirozený vzhled. Každé místo, lokalita i budova jsou jiné a neexistuje zde tak jedno komplexní řešení, které vyhovuje a pasuje na vše. Různá místa vyžadují i různé přístupy týkající se řešení a zajištění jejich bezpečnosti.
- Neopomenutelným faktorem je též správa a údržba veřejných prostranství.

Závěrem

Přístup k otázkám bezpečnosti a ochraně osob na veřejně přístupných místech představuje velmi citlivé téma, které získává stále více na své důležitosti. Při hledání odpovědi je zásadní, zda se snažíme zajistit bezpečnost jednomu, deseti nebo několika tisícům návštěvníků divadla, sportovního utkání nebo např. obchodního centra během vánočních svátků. Ve všech těchto případech se jedná o místa, kde je shromážděno velké množství osob, včetně dětí, žen, seniorů i celých rodin.

Ve většině případů se jedná i o místa reprezentující již svojí samotnou existencí a vysokou návštěvností místa zábavy, relaxace a odpočinku a tedy i určitý stupeň podprahově vnímaného bezpečí ze strany všech zde se pohybujících osob a tím pádem místa, kde je potřeba velmi citlivě volit a začlenit jednotlivá bezpečnostní opatření do již existujícího celku. Koncept ochrany a zajištění bezpečnosti těchto míst patří mezi ty nejdříve hodnocené, který si vyžaduje při jeho řešení zapojení celé bezpečnostní komunity.

Uvedený text se pokusil ve stručnosti nastínit a představit koncept „crowded places“ z pohledu tzv. britské iniciativy a poukázat na možnou aplikovatelnost a převedení konceptu na podmínky České republiky jako země s vysokým zahraničním potenciálem, řadou atraktivních historických a turisticky velice vyhledávaných míst, včetně konání mnoha celosvětově významných akcí, které mohou být optikou teroristů vyhodnoceny jako potenciálně vhodné ke spáchání teroristického útoku.

Během celého textu jsou postupně odkrývány a do popředí stavěny řady otázek k zamyšlení a možné inspiraci včetně v mnoha případech pozitivních i negativních konsekvencí. Téma příspěvku bylo zvoleno právě s ohledem na výše

uvedené atributy důležitosti celého konceptu v kontrastu s důrazem na aktuální celosvětové události a četnost teroristických útoků.

Autor věří, že se postupem času stane uplatňování konceptu crowded places zcela běžnou záležitostí všech zainteresovaných subjektů při zajišťování bezpečnosti všech občanů a teze a myšlenky zde uvedené budou jedním z prvotních kroků na cestě budování nových bezpečnostních základů a protiteroristických principů.

Tento příspěvek je součástí projektu výzkumu, vývoje a inovací Programu bezpečnostního výzkumu České republiky v letech 2010 – 2015 MVČR „Trendy, rizika a scénáře bezpečnostního vývoje ve světě, Evropě a ČR – dopady na bezpečnostní politiku a bezpečnostní systém ČR“ (identifikační kód VG20102013009).

POZNÁMKY:

- ¹ Výzvou dneška je téma ochrany tzv. měkkých cílů, kterými jsou obecně všechna místa s velkou koncentrací osob (hypermarkety, kulturní a sportovní akce, turistické destinace atd.). (Strategie boje proti terorismu str. 3). Česká republika, stejně jako řada jiných zemí světa, věnuje zvýšenou pozornost prevenci teroristických útoků na místech s vysokou koncentrací obyvatelstva (nákupní centra, místa sportovních utkání, významné dopravní uzly). Dalšími vysoce zranitelnými místy mohou být prvky kritické infrastruktury (například zdroje pitné vody, elektrárny, památné a nábožensky významné objekty). Efektivní kroky v této oblasti se neobejdou bez úzké spolupráce s řadou soukromých subjektů. (Strategie boje proti terorismu 2010 – 2012 str. 15).
- ² Harmonogram realizace jednotlivých opatření koncepce ochrany obyvatelstva ve svém bodě č. 4 uvádí: „Analyzovat možnosti a stanovit základní požadavky na projektování staveb, ve kterých dochází ke shromažďování velkého počtu osob a které mohou být potenciálně ohroženy mimořádnými událostmi vyplývajícími z bezpečnostních hrozeb a rizik“.
- ³ Krulík, O., Nováková, J. (2011): Ochrana kritické infrastruktury (pracovní materiál) PAČR.
- ⁴ National research council (NRC) – vědeckotechnický poradní orgán vlády USA. Dostupné na WWW: <<http://sites.nationalacademies.org/NRC/>>.
- ⁵ V pojetí České republiky je veřejná infrastruktura chápána ve smyslu vymezení zákona č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), který blíže specifikuje pozemky, stavby a zařízení a dále na ně navazující dopravní infrastrukturu, technickou infrastrukturu, občanskou vybavenost a veřejná prostranství.
- ⁶ Hrozba útoku teroristů během vánočních svátků představovala zejména koncem roku 2010 velmi často citované téma v souvislosti s odhalenými plány Al-Kaidy po celé Evropě i Spojených státech.
- ⁷ Výsledkem výbuchu 13 časovaných bomb bylo 191 obětí a více jak 2 000 zraněných.
- ⁸ Mezi používanými ekvivalenty lze objevit též např. places of mass gathering.
- ⁹ Definice autora s využitím zahraničních zdrojů ministerstva vnitra (Home Office) Spojeného království a dalších analytických dokumentů.

- ¹⁰ RIBA guidance on designing for counter-terrorism (2010).
- ¹¹ Tvrdé cíle (hard targets) představují z pohledu teroristů útoky na významné cíle státu v podobě vládních budov, vojenských objektů, velvyslanectví a dalších strategicky významných a velmi dobře střežených objektů.
- ¹² Martinek, B. Havarijní nebo krizová připravenost (pracovní materiál).
- ¹³ Národní bezpečnostní úřad pro boj proti terorismu (The National Counter Terrorism Security Office) – jeden z hlavních poradních orgánů britské vlády v otázkách boje proti terorismu. Dostupné na [www: <http://www.nactso.gov.uk/>](http://www.nactso.gov.uk/).
- ¹⁴ Centrum pro ochranu národní infrastruktury (Centre for the Protection of the National Infrastructure) – britská vládní autorita poskytující poradenství v otázkách ochrany kritické infrastruktury. Dostupné na [www: <http://www.cpn.gov.uk/>](http://www.cpn.gov.uk/).
- ¹⁵ Královský institut britských architektů (Royal Institute of British Architecture) – uznávané sdružení odborné komunity architektů. Dostupné na [www: <http://www.architecture.com/>](http://www.architecture.com/).
- ¹⁶ Ucelená řada studií na téma protiteroristického bezpečnostního poradenství obsahující doporučení a rady ve spojitosti s preventivními opatřeními, ochranou a snižováním zranitelnosti crowded places. V současné době disponuje NaCTSO těmito podpůrnými materiály vztahujícími se k následujícím skupinám subjektů (bary, restaurace, diskotéky, hotely, nákupní centra, sportovní stadióny a arény, kina, divadla, turistické zajímavosti, komerční, vzdělávací, zdravotní a náboženská centra).
- ¹⁷ Brzybohatý, M. (1999): Terorismus I. Policie History str. 48.
- ¹⁸ Brzybohatý, M. (2002): Současný terorismus, Vojenské rozhledy.
- ¹⁹ Sebevražedný teroristický útok spáchaný v letištní hale moskevského letiště 24. ledna 2011, jehož zabránění nepomohlo ani rozsáhlé námětové cvičení ministerstva dopravy Ruské federace za účasti 75 specialistů s důrazem na zlepšení úrovně letecké bezpečnosti v Moskvě. Toto velkolepé cvičení proběhlo 23. dubna 2009. Dostupné na [www: <http://www.domodedovo.ru/en/main/news/press_rel/?ID=2426>](http://www.domodedovo.ru/en/main/news/press_rel/?ID=2426).
- ²⁰ Vláda by měla mít k dispozici nástroje, jejichž prostřednictvím budou moci majitelé a provozovatelé samostatně posoudit riziko terorismu v jejich provozu.
- ²¹ Např. britská vláda v rámci své poradní funkce v oblasti boje proti terorismu ve své studii Crowded Places: The Planning System and Counter-Terrorism z března 2010 radí: „i když se úroveň rizika terorismu mění, protiteroristická opatření by měla být vždy přiměřená útokům, kterým je budova nebo místo vystaveno.“
- ²² Ochrana budov zvláštního významu – Security Magazín 7-8/2010.
- ²³ CTSA – Counter-terrorism security adviser (protiteroristický bezpečnostní poradce).
- ²⁴ Mechanismu komunikace a spolupráce všech zainteresovaných subjektů bude vzhledem ke své důležitosti a rozsahu věnována zvláštní kapitola.

Literatura

- [1] Australian Government. *Shopping Centres Risk Context Statement*. 2006.
- [2] *Crowded Places: The Planning System and Counter-Terrorism*. Home Office, 2010. ISBN 978-1-84987-147-1.
- [3] KRULÍK, O., NOVÁKOVÁ, J. *Ochrana kritické infrastruktury*. [Pracovní materiál]. PAČR, 2011.
- [4] MARTÍNEK, B. *Havarijní nebo krizová připravenost*. [Pracovní materiál].

- [5] National Counter-Terrorism Committee. *National Approach for the Protection of Places of Mass Gathering from Terrorism*. Commonwealth of Australia, 2006. ISBN 1 921241 004.
- [6] *Protecting Crowded Places: Design and Technical Issues*. Home Office, 2010. ISBN 978-1-84987-148-8.
- [7] *Pursue Prevent Protect Prepare: The United Kingdom's Strategy*. Home Office, 2009.
- [8] *Queensland Plan for the Protection of Mass Gatherings and Events from Terrorism*. Queensland Government, 2007.
- [9] *Safer Places: A Counter Terrorism Supplement: A consultation document*. Home Office, 2009. ISBN 978-1-84726-838-9.
- [10] *Strategie boje proti terorismu pro léta 2010-2012*. [online]. MV ČR odbor bezpečnostní politiky. Dostupné na [www: <http://www.mvcr.cz/soubor/nap-2010-pdf.aspx>](http://www.mvcr.cz/soubor/nap-2010-pdf.aspx).
- [11] *Working Together To Protect Crowded Places: A consultation document*. Home Office, 2009. ISBN 978-1-84726-836-5.
- [12] *Working Together to Protect Crowded Places*. Home Office, 2010. ISBN 978-1-84987-146-4.